

**ЗВ'ЯЗКИ ІВАНА КАЛИНОВИЧА З УКРАЇНСЬКИМИ  
ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ Й УСТАНОВАМИ  
(за матеріалами особистого архіву І. Калиновича  
у Львівській національній науковій бібліотеці України  
імені В. Стефаника)**

**Христина Савчак**

*провідний бібліограф відділу наукової бібліографії  
ЛННБ України ім. В. Стефаника*

*На основі дослідження архівних джерел висвітлено зв'язки відомого українського бібліографа Івана Калиновича з українськими громадськими організаціями та установами, окреслено їхню роль у науковій та громадсько-культурній діяльності вченого.*

**Ключові слова:** *Іван Калинович, українські громадські установи та організації, архівні матеріали, українська бібліографія.*

*In article based on a study of archive sources showed the relationships of the famous ukrainian bibliographer Ivan Kalynovych with ukrainian public organizations and institutions, outlines the role of these institutions in his scientific and social-cultural activities.*

**Keywords:** *Ivan Kalynovych, Ukrainian public institutions and organizations, Archiv materials, ukrainian bibliography.*

*На основе исследования архивных источников освещены связи известного украинского библиографа Ивана Калиновича с украинскими общественными организациями и учреждениями, очерчена их роль в научной и общественно-культурной деятельности ученого.*

**Ключевые слова:** *Иван Калинович, украинские общественные учреждения и организации, архивные материалы, украинская библиография.*

Іван Титович Калинович (1884–1927) — відомий український бібліограф, перекладач, громадсько-політичний діяч, секретар Бібліографічної комісії НТШ у Львові, редактор газет «Дрогобицький листок» та «Наше слово», засновник і редактор видавництва «Все-світня бібліотека». Науковий доробок ученого неодноразово досліджували його сучасники, а також науковці ХХ–ХХІ ст. Про життєвий і творчий шлях І. Калиновича писали В. Дорошенко [4], М. Вальо [1], Л. Ільницька [6]. Низка праць присвячена також його бібліографічній діяльності, зокрема статті М. Гуменюка [2; 3].

Окремі факти життя і діяльності І. Калиновича розкривають публікації, присвячені вітчизняній бібліографії початку ХХ ст., вміщені в «Записках Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України». Переважна більшість цих аналітичних розвідок, зокрема статті Н. Рибчинської [45; 46], Л. Ільницької [5; 7], допомагають з'ясувати місце вченого в історії книгознавства та бібліографії й оцінити вагомість його наукового доробку.

Проте питання зв'язків Івана Калиновича з відомими діячами науки і культури чи організаціями комплексно ще не досліджувалося. Важливим джерелом інформації про життя і діяльність І. Калиновича для дослідників залишається його архів, який зберігається в різних наукових установах — Львівській національній науковій бібліотеці України імені В. Стефаника, Центральному державному історичному архіві України у Львові, Державному архіві Львівської області. Треба сказати, що до сьогодні немає ґрунтового узагальнюючого дослідження архівної спадщини І. Калиновича. Про його особистий фонд у Львівському обласному архіві дізнаємося із статті І. Калинця і О. Куща [9]. Наукове опрацювання архіву бібліографа, що зберігається у ЛННБ України ім. В. Стефаника, здійснили працівники відділу рукописів бібліотеки ще на початку 1960-х рр., а в 1998 р. вийшов підготовлений ними до друку «Інвентарний опис особистого архіву Івана Калиновича» [8], який містить відомості про його склад, характер і обсяг. Однак це лише своєрідний показчик матеріалів, який докладно не розкриває змісту архіву.

Іван Калинович залишив велику архівну спадщину, багату бібліографічними та біографічними матеріалами. У ній можна знайти рукописи як вже опублікованих праць, так і матеріали, які укладачеві не вдалося видати з різних причин, зокрема через брак грошей та часу. Оцінюючи вагомість цього архіву, М. Вальо у статті «Іван Калинович: життя і діяльність» зазначає, що архівна спадщина І. Калиновича «чи не єдина в Україні й світі такого типу збірка українознавчих матеріалів, яка і досі залишається невичерпним джерелом для наукових досліджень різного профілю» [1, с. 522]. Тому дослідження взаємозв'язків Івана Калиновича з українськими громадськими організаціями й установами базується передовсім на матеріалах особистого архіву І. Калиновича у відділі рукописів ЛННБ України ім. В. Стефаника. З архівної спадщини

вченого опрацьовано листи українських установ та організацій до науковця та його відповіді за 1916–1927 рр.

Народився І. Калинович 24 листопада 1884 р. у Львові в сім'ї підприємця в галузі будівництва залізничних колій. Розпочав навчання в народній школі та гімназії Львова, яку змушений був залишити через складне матеріальне становище, потім вступив до Тернопільської учительської семінарії. У 1902 р. брав активну участь у селянських страйках Галичини, за що був заарештований і позбавлений можливості навчатися в семінарії. Через два роки одержав посаду вчителя в с. Антоновичі Чортківського повіту, але через політичні погляди був звільнений. Упродовж 1906–1907 рр. працював управителем однокласної школи у Ворохті, звідки його також звільнили за участь у виборчій агітації.

Восени 1907 р. І. Калинович переїхав до Львова, де записався вільним слухачем філософського факультету Львівського університету, але через матеріальні проблеми відвідувати його не зміг. Уже через рік, після однорічної практики при окружній дирекції пошт у Львові, працював поштовим урядовцем у Бориславі. У тому ж році І. Калинович їздив до Брюсселя, де ознайомився з діяльністю Міжнародного бібліографічного інституту, відвідував тримісячні бібліографічні курси. Після повернення до Борислава багато працював над перекладами творів світової літератури, в 1913 р. створив видавництво «Всесвітня бібліотека» для видання кращих творів світової літератури українською мовою. Від серпня 1914 р. до кінця 1916 р. у зв'язку з подіями Першої світової війни І. Калинович перебував у Відні, куди евакуювали пошту. У той період він ознайомився з діяльністю української еміграції, книжковими багатствами державних і приватних книгозбірень (Віденської національної бібліотеки, бібліотеки Віденського університету та ін.). Зібраний матеріал став підґрунтям для журналістської та бібліографічної діяльності [1].

Протягом 1915–1916 рр. бібліограф друкував огляди літератури, рецензії, хронікальні матеріали, лаконічні статті соціально-політичного, економічного характеру, з питань міжнародних відносин, про життя українських емігрантів у Відні. Ці роботи І. Калинович спершу вміщував у «Буковині» та «Українському слові» під рубриками «З нових книжок», «Чужа преса про нас». Так, у рубриці «Чужа преса про нас» опубліковано такі статті: «Болгарський дневник

про Російську Україну», «Чеський дневник про українські постуляти», «Голландський учений про Україну» тощо. У рубриці «З нових книжок» І. Калинович подавав рецензії та відгуки на важливі видання того періоду: праці В. Барвінського «Звідкіля пішло ім'я «Україна», І. Крип'якевича «Українське військо», М. Возняка «Наша рідна мова», М. Лозинського «Галичина в життю України» та ін., на праці про Україну Д. Донцова та С. Рудницького німецькою мовою. В окрему групу виділив ґрунтовні анотації до п'яти українознавчих видань. Згодом на основі цих матеріалів І. Калинович видав низку бібліографічних праць: «Огляд воєнної української бібліографії (за час першого року світової війни)» («Українське слово», 1915), «Важніші жерела до історії Українських Січових Стрільців» («Стрільцький календар-альманах на 1917 рік», Львів, 1917), «Переклади з української літератури» («Шляхи», Львів, 1916), «Преса з приводу смерті І. Франка» («Шляхи», 1916). Вони містили досить повні анотації чи аналіз змісту видань українською мовою: протестів, маніфестів, відозв, наукових праць. Перша з них була надрукована в 20-ти номерах «Українського слова». Для бібліографічних праць І. Калинович ретельно добирив найактуальніший матеріал [1]. Допомагали йому в збиранні матеріалу і працівники українських видавництв, не байдужі до долі української науки. Так, в архівних матеріалах знаходимо відомості про те, що редакція газети «Буковина» інформувала вченого про українознавчі зарубіжні праці [22].

Часопис «Буковина» почав виходити в 1885 р. у Чернівцях, у період національного відродження Буковини, і впродовж тридцяти років висвітлював суспільно-політичні та національно-культурні події регіону. Першим відповідальним редактором видання був Ю. Федькович. У підготовці часопису брали участь відомі громадські, культурні й політичні діячі Буковини та Наддніпрянщини: О. Попович, І. Тимінський, С. Смаль-Стоцький, Б. Грінченко та ін. У часописі були рубрики «Політичні замітки», «Для науки і забави», «Рада державна», «Буковинські товариства руські», «Новинки», «Телеграми «Буковини», «Що нового в світі». На його сторінках вміщувалися статті на теми історії, суспільно-культурного життя, белетристика. Видання також висвітлювало життя українців в Угорській Русі та в еміграції [47]. Широке коло проблематики часопису, відомі автори та дописувачі забезпечили виданню довге видавниче життя та популярність

серед читачів. Співпраця з цим виданням відкривала для І. Калиновича не лише можливість познайомитися з відомими діячами науки та культури, а й відстежувати нові видання з проблем українознавства, які виходили в Україні та в еміграції.

Пізніше зібрані матеріали вчений використав для бібліографічних праць, що здебільшого висвітлювали національні питання, зокрема бібліографічні роботи про українські національно-визвольні змагання (у період Центральної Ради, УНР, ЗУНР), українсько-польські конфлікти на території Галичини під час її перебування в складі Австрійської імперії, діяльність Українських січових стрільців у роки Першої світової війни, окупацію Росією Галичини в 1914–1915 рр. Першими бібліографічними працями з цієї тематики, які уклав І. Калинович, можна вважати «Огляд «воєнної» української бібліографії (За час першого року світової війни)» (Львів, 1915) та «Важніші жерела до історії українських січових стрільців» (Львів, 1917).

На основі архівних матеріалів можемо стверджувати, що І. Калинович, який на початку 1917 р. повернувся до Борислава, підтримував зв'язки з Кошем УСС [20], — українською резервною («запасовою») частиною Легіону УСС, створеною на початку 1915 р., та Пресовою Кватиною УСС. Виховну роботу в Легіоні УСС та його структурних підрозділах, Коші й Вишкোলі, проводили його ж старшини — переважно колишні політичні діячі, адвокати, педагоги, письменники, журналісти, митці. Більшість із них продовжували свою діяльність у Пресовій Кватирі Галицької армії. Пресова Кватиря УСС була створена в легіоні УСС у коші Н. Гірняка вже на початку 1915 р. До її складу входили молоді обдаровані письменники, поети й публіцисти, творчі здобутки яких стали визначним надбанням української літератури. Найвідомішими з них були А. Баб'юк (М. Ірчан), В. Бобинський, М. Голубець та ін. [43]. Пресова Кватиря також сприяла виданню «Стрілецького календаря». Івану Калиновичу, як відомому бібліографу і видавцю, Пресова Кватиря УСС запропонувала скористатися відділом оголошень у цьому виданні і розмістити в ньому свої оголошення [12]. Можемо зробити припущення, що співпраця вченого з організацією передбачала ще й взаємовигідний періодичний обмін виданнями, які могли цікавити обидві сторони. Адже, як сумлінний бібліограф, І. Калинович завжди намагався віднайти якнайбільше джерел до своїх праць.

У Бориславі І. Калинович співпрацював із Союзом визволення України (СВУ) — політичною організацією, утвореною у Львові в 1914 р. й згодом перенесеною до Відня. Він займався збором коштів для СВУ в Бориславі, Трускавці та Дрогобичі, а також через велику наукову зайнятість залучав до праці добровольців [34, арк. 1]. З листів до цієї організації за 1917 р., дізнаємося, що І. Калинович у той період дописував до «Українського слова», «Шляху» та займався бібліографічною працею [34, арк. 3]. З листа І. Калиновича до Союзу визволення України довідуємося, що він давно не отримував його видань — ані брошур, ані таборових видань, тому просив, щоб нові видання СВУ, а також інших організацій були йому переслані для бібліографічного опрацювання [34, арк. 2]. Союз визволення України у Відні видавав журнал «Вісник Союзу Визволення України» та тижневик «Ukrainische Nachrichten», у Лозанні — «La Revue Ukrainienne». Організація за період свого існування видала близько 50 книг і 30 брошур про Україну іноземними мовами та кілька більших праць [44]. Поряд із проханням надіслати нові видання Союзу та чужі публікації з українознавства науковець зазначив, що ці видання необхідні йому ще й тому, що після його реферату (ймовірно, йдеться про зреферований зміст «Военної бібліографії») на Бібліографічній комісії НТШ у Львові бібліографічні праці вченого прийнято до друку [34, арк. 4]. Зі сказаного можемо зробити висновок, що співпраця І. Калиновича з Союзом визволення України була корисною для обох сторін, адже завдяки сприянню СВУ науковець мав змогу активно провадити бібліографічну діяльність.

Від кінця 1918 р. до середини 1919 р. І. Калинович проживав у Дрогобичі. Тоді він був редактором урядової газети «Дрогобицький листок», депутатом Української Національної Ради ЗУНР, начальником дрогобицької пошти, секретарем повітової управи Української Національної Ради в Дрогобичі, секретарем Державного нафтового секретаріату.

Наприкінці 1919 р. І. Калинович виїхав до Відня, де перебував до початку 1922 р. У Відні бібліограф співпрацював з багатьма українськими науковцями, громадськими та культурними діячами, організаціями, що після окупації Галичини Польщею продовжили свою діяльність в еміграції. Він вів кілька рубрик в органі закордонної групи Української комуністичної партії, яку очолював В. Винниченко, — тижневику «Нова доба», писав бібліографічні

праці. У 1921 р. у видавництві «Нова доба» уклав і видав «Показчик до української соціалістичної і комуністичної літератури». Найбільшу увагу в той період І. Калинович приділяв збиранню й опрацюванню матеріалів для «Всеукраїнської бібліографії». Щоб збагатити джерельну базу, намагався налагодити відносини з львівським журналом «Світ Дитини». Зокрема, як автор «Всеукраїнської бібліографії за 1900–1921 роки», яку впорядковував за дорученням Наукового товариства імені Шевченка у Львові й Українського наукового товариства в Києві, вчений звертався з проханням до головного редактора видання про постійну передачу йому нових номерів часопису та виданих раніше, яких він не мав під руками. У листі від 1921 р. І. Калинович також зазначав, що в майбутній праці буде вміщено докладний показчик всіх публікацій, надрукованих у «Світі Дитини» [17]. Вибір періодичного органу для бібліографування був не випадковим. Адже, попри спрямування на дитячу аудиторію, журнал намагався бути науково-пізнавальним виданням. Основний зміст номерів становили вірші, байки, казки, легенди, оповідання, науково-пізнавальні та інформаційні статті з природознавства, історії, географії та літератури, сценічні картинки, події з дитячого життя, бібліографічні та рекламні матеріали, загадки, ігри, забави, пісні й ноти, редакційне листування. На сторінках журналу також можна було знайти інформацію про «Рідну Школу» у Відні, Кракові, Братиславі, Везін-Шалет (Франція), Парижі, Амстердамі, списки книг для шкільних бібліотек; постійно діяли рубрики «Читайте діти», «Нові книжки», «Інтересна книжка», «Образкові книжки» [10].

Іван Калинович також налагодив співпрацю з тижневиком «Нині й Завтра». У листі від Посольства УНР у Відні, датованому 3 червня 1921 р., сказано, що канцелярія посольства УНР в Австрії пересилає І. Калиновичу кур'єрською поштою з Праги пакет від редакції чи редактора (в оригіналі використано скорочення «ред.») тижневика «Нині й Завтра» [21]. Оскільки вміст бандеролі нам невідомий, то можемо лише припустити, що це були видання, які бібліограф замовив для наукової роботи.

Навесні 1922 р. І. Калинович повернувся з еміграції в Галичину. У Золочеві працював у філії «Просвіти», налагодив контакти з товариством «Рідна школа», підготував низку бібліографічних видань, займався перекладацькою діяльністю. Відновив співпрацю

з Бібліографічною комісією НТШ у Львові, став її секретарем. У той період він надрукував низку бібліографічних українознавчих праць: «Бібліографія українознавства за 1914–1923 рр.» (Львів, 1924), «Всеукраїнська бібліографія за 1923 рік» (Львів, 1924), яку видав окремими частинами, не маючи змоги видати повністю, та ін. Щоб максимально зібрати матеріал для наукової діяльності, бібліограф нерідко звертався до редакцій газет, видавництв, книгарень. В особистому архіві І. Калиновича знаходимо справи, що висвітлюють відносини бібліографа з українськими видавничими товариствами, книгарнями, редакціями періодичних видань. Із листів до І. Калиновича адміністрації газети «Новий час» [32], адміністрації журналу «Літературно-науковий вістник» [11], видавництва «Червона Калина» [13] за 1924–1926 рр. дізнаємося, що установи допомагали вченому діставати необхідні видання.

Поряд з активними науковими дослідженнями І. Калинович цікавився і громадськими справами. Багаторічна праця на науковій ниві, видавнича діяльність, співпраця з громадськими організаціями та установами, відомими науковими та громадськими діячами допомагали І. Калиновичу не лише активно вдосконалювати свій фах, а й допомагати іншим науковцям та установам. Зокрема, бібліограф поповнював книжковою продукцією українські книгарні в Здолбунові та Стрию. Книгарні зверталися до нього з проханням надсилати необхідні книги. Співпраця з книгарнею в Здолбунові розпочалася, ймовірно, в 1923 р., про що свідчить чернетка листа І. Калиновича до книгарні, датована цим роком, в якій автор писав, що не отримав відповіді на свій лист і не знає, чи відсилати замовлені книги [18]. Аналізуючи зміст листів Української книгарні «Відбудова» в Здолбунові до І. Калиновича (один з яких датований 1924 р., а другий без дати), переконуємося, що бібліограф заради співпраці йшов на будь-які поступки. В одному з листів знаходимо відомості про те, що книгарня висилає з Києва, замість обіцяних грошей, поки що книжку українських казок, що була надрукована в 1835 році, яка, на думку дописувача, буде цікавою для І. Калиновича. Представник видавництва також пише, що хотів би встановити ділові стосунки і запитує, чи має бібліограф налагоджені контакти з видавництвом «Земля» у Відні та чи міг би замовити для них книжки [40, арк. 2]. Книгарня «Українського базару» в Стрию в листах до І. Калиновича за 1924 р. просила переслати



необхідні книжки [35]. Допомагав науковець розвивати українську культуру та науку й за кордоном. Так, Українська книгарня в Едмонтоні зверталася до І. Калиновича з проханням дістати для неї «Історію України» Михайла Грушевського (у 8 томах) [30].

Бібліограф підтримував зв'язки і з закордонними українськими організаціями, зокрема з видавничим товариством «Чайка». В епістолярній спадщині вченого можна віднайти не тільки відомості про розрахунки з видавництвом, а й перелік книг, що їх замовляв І. Калинович [33]. Серед архівних документів знаходимо також списки книг, які надіслала йому книгарня НТШ у Львові та Українська мистецька накладня «У.-М.-НА» у Відні. Книгарня НТШ у Львові інформувала І. Калиновича, що вийшли з друку 16/17 число «Українського Театру» та драма на 5 дій «Хмара» О. Суходольського. Водночас повідомляла, що в книгарні на складі можна дістати всі видання Українського громадського видавничого фонду в Празі, список яких долучено до листа [19]. Українська мистецька накладня «У.-М.-НА» у Відні доводила до відома, що в організації на складі є видання різних письменників — як українських, так і зарубіжних, видання УСС, грамоти, ноти, співаники та ін. [31]. У додатку до листа було подано перелік більш як 70 видань з зазначенням автора, назви, ціни й видавництва. У переважній більшості це були видання українських авторів.

Організації, розуміючи вагу наукової праці І. Калиновича, його науковий та громадський авторитет, погоджувалися надсилати власні та чужі видання безкоштовно. Із листа Українського громадського видавничого фонду в Празі дізнаємося, що організація не змогла вислати І. Калиновичу деяких книг, які він просив надіслати, бо для інформаційних потреб видавництво мало лише 100 примірників кожного видання і деякі з них були вже роздані повністю. Натомість видавничий фонд запропонував бібліографу залагодити проблему через Комісію обміну при Слов'янському інституті в Празі. З цією метою голова правління домовився з секретарем зазначеної комісії про те, що І. Калиновича буде включено до числа співробітників комісії, яким безкоштовно висилаються різні видання, в тому числі й видання згаданого фонду. З тексту повідомлення також дізнаємося, що секретар комісії натомість просив І. Калиновича надсилати його праці з бібліографії. Цей факт, безумовно, свідчить про наукове визнання бібліографічних праць вченого [27].

Бібліограф налагоджував зв'язки і з видавництвом Українського університету в Празі. Його незакінчений лист, датований 1926 р., інформує про те, що як автор «Всеукраїнської бібліографії ХХ ст. (за 1900–1926 рр.)», яку І. Калинович укладав за дорученням бібліографічної комісії НТШ і Всеукраїнської академії наук у Києві, він просить видавництво пожертвувати по одному примірнику всіх видань для того, щоб описати їх на підставі автопсії для вищезгаданої праці. У листі автор також зазначив, що живе у провінції і не має змоги користуватися бібліотеками, а бібліотека НТШ не всі книжки випозичає на периферію [15]. Можемо зробити висновок, що І. Калинович був надзвичайно скрупульозним бібліографом і використовував усі можливості, щоб удосконалити власні бібліографічні праці.

До І. Калиновича часто зверталися за допомогою в розбудові українські книгозбірні. Як видавець, редактор і громадський діяч І. Калинович мав набагато більше можливостей отримати українські видання, які не завжди були доступні для українських читалень і бібліотек. Читальня «Просвіти» у Вижніх Веретьках, наприклад, просила в листі вислати список книжок з цінами, щоб вони могли замовити їх через шкільного референта [42]. Спілка студентів-українців у Німеччині зверталася з проханням надіслати часопис, який редагував І. Калинович, та каталог книг, які новостворена бібліотека Спілки студентів-українців сподівалася отримати в дарунок [23]. Товариство «Освіта» в Тарнові, посилаючись на важке матеріальне становище, в якому перебувала українська еміграція, просило видавництва І. Калиновича подарувати свої видання для бібліотеки, організацією якої воно займалося. Підкреслюючи важливість україномовної книжкової продукції для української спільноти, товариство зазначало, що через скруту не може задовольнити найменшої потреби культурної людини, а тому не має змоги придбати ані книг, ані літературних видань, які є найбільшою розвагою серед чужого оточення [24].

Досліджуючи архівні матеріали, знаходимо також відомості про окремі факти співпраці І. Калиновича з Товариством «Просвіта» у Львові. Автор листа, датованого 1926 р., просить вченого надіслати «календар праці» читальні «Просвіти» [26]. На підставі цих даних можемо зробити висновок, що протягом 1926 р. І. Калинович міг опікуватися в золочівській філії «Просвіти» ще й читальнею.

Після повернення з еміграції бібліограф співпрацював з Українським педагогічним товариством. В його архіві зберігаються чотири запрошення товариства на збори, датовані 1924 р. і 1926 р., та одне повідомлення про скасування зборів від 1927 р. [37]. Активно допомагав І. Калинович і Українському товариству допомоги емігрантам з України, заснованому в 1921 р. у Львові як Наддніпрянська секція Горожанського комітету. Установа надавала матеріальну, правничу, медичну, культурно-освітню допомогу емігрантам з Наддніпрянщини. Товариство утримувало бібліотеку, закладало майстерні, кооперативи, влаштовувало концерти, допомагало студентам. З 1922 р. видавало річник (календар-альманах) «Дніпро». Щоправда, співпрацю І. Калиновича з цією установою в дослідженнях висвітлено недостатньо, тому певним джерелом інформації можуть слугувати архівні матеріали. З епістолярної спадщини І. Калиновича нам відомо, що протягом 1924 р. науковець пожертвував велику суму на потреби організації та позичив п'ять американських доларів на видання календаря «Дніпро» на 1925 р. Допомагав товариству також у розповсюдженні календарів. У листі цієї організації до І. Калиновича за 1925 р. знаходимо відомості про те, що його просять повернути гроші за надані для продажу календарі. З архівних джерел також довідуємося, що протягом 1926 р. організація надсилала повідомлення І. Калиновичу про несплату членських внесків [39]. Отже, можемо припустити, що і в 1926 р. він усе ще підтримував зв'язок з цією установою.

Сприяв І. Калинович також роботі Українського театру у Львові. Зокрема, в листі з театру, датованому 1924 р., знаходимо відомості про сприяння І. Калиновича роботі театру (допомагав розповсюджувати повідомлення про концерт «Бандуриста» та ін.) [38].

У той же період співпрацю з І. Калиновичем намагається налагодити Український громадський комітет у Чехословаччині. Зокрема, управа комітету в листі за 1924 р. інформувала І. Калиновича про те, що з нагоди 75-ліття професора Т. Масарика видає книжку «Антологія Т. Г. Масарика». Книжка обсягом 15 аркушів міститиме: 1) біографію Т. Масарика; 2) статті на теми: «Т. Масарик, як учений і філософ» професора Я. Яреми, «Т. Масарик, як соціолог і політик» М. Шаповала; 3) вибрані твори Т. Масарика. Організація просить його виготовити українську бібліографію про

Т. Масарика. Ця праця мала містити всі відомі автору переклади творів вченого українською мовою та список україномовних праць про Т. Масарика як ученого та політика [28]. Про подальшу долю цієї співпраці нам, на жаль, нічого не відомо. Але навіть сам факт пропозиції укласти таку бібліографічну працю свідчить про високу оцінку кваліфікації І. Калиновича як бібліографа та науковця зарубіжними вченими.

Налагодити співпрацю з І. Калиновичем у той період також намагався Український науковий інститут книгознавства в Києві. З листів до науковця за 1924 р. і 1925 р. дізнаємося, що інститут просив вченого надіслати реєстр усіх українських друків, які вийшли за межами Наддністрянської України від 1917 р. до 1923 р. Цей реєстр, як зазначалося в листі, необхідний для закупівлі видань, яких бракує. Інститут також звертався до І. Калиновича з проханням надати відомості про видання українських книг та періодики за 1923 р. і запропонував бібліографу стати постійним членом-кореспондентом інституту та інформувати організацію про бібліологічне життя Західної України, що буде висвітлено на сторінках «Бібліологічних вістей» [36, арк. 1]. Відповіді І. Калиновича наразі знайти не вдалося, але лист, датований 1925 р., свідчить про те, що він все ж таки налагодив співпрацю з інститутом. У листі І. Калиновича повідомляли, що, не отримавши від бібліографа відповіді, ще раз просять прискорити висилку статті «Українська книга в Галичині XIX–XX ст.» до ювілейного збірника. Також автори висловили бажання отримати статтю І. Калиновича «Сучасний стан української бібліографії» та хроніку про бібліологічне життя Західної України для «Бібліологічних вістей» [36, арк. 2]. Дослідивши зміст журналу за 1923–1927 рр., знаходимо, на жаль, лише один запис авторства І. Калиновича, який був уміщений в номері четвертому за 1923 р. у розділі «Хроніка» й інформував читачів про кількість виданих у 1923 р. українських періодичних видань. Тому можемо стверджувати, що автор після 1923 р. не подавав до «Бібліологічних вістей» інформації про бібліологічне життя Західної України.

Ще однією книгознавчою та бібліографічною установою, з якою співпрацював І. Калинович, була Українська книжкова палата в Харкові. З чернетки листа бібліографа до видавництва «Український

громадський видавничий фонд» у Празі, датованого 1926 р., дізнаємося, що тоді І. Калинович уже співпрацював з книжковою палатою як кореспондент і реєстрував українську видавничу продукцію Західної України за 1924–1926 рр. для Літопису українського друку [14, арк. 1]. У листі організації за 1927 р. до бібліографа повідомлялося, що, довідавшись про бібліографічну роботу І. Калиновича, установа хотіла організувати видання його бібліографічних праць «Бібліографія української соціалістичної літератури» і «Бібліографія з кооперації українською мовою». Українська книжкова палата також висловлювала бажання, щоб І. Калинович допоміг у поповненні розділу книжок і періодики, які виходять за межами УСРР (Західна Україна, Європа, Америка) в «Літописі українського друку». Інформували його також, що планують запровадити в «Літописі» відділ «Україніка», який, за згодою І. Калиновича, доручили б вести йому. Установа також висловила бажання використати його бібліографічні записи за січень 1927 р. Повідомляли І. Калиновича і про те, що міжвідомча комісія в справі складання бібліографічного покажчика української книги та видань про Україну за 10 років (1917–1927) просить його взяти участь у роботі і скласти покажчик у таких межах: територія — те, що вийшло поза межами тогочасного СРСР; тема — громадянська війна, політичне життя, державне будівництво [41]. На жаль, в епістолярній спадщині І. Калиновича відповіді на пропозиції установи немає. Можливо, ця ситуація частково пояснюється життєвими обставинами — І. Калинович від 1926 р. активно співпрацював з лівими прорадянськими структурами — партією «Сельроб», газетою «Наше слово», журналом «Світло», провадив активну наукову роботу, а в 1927 р. переїхав до Львова, щоб присвятити більше часу бібліографічній праці.

Про співпрацю І. Калиновича з журналом «Світло» — неофіційним органом Комуністичної партії Західної України, що виходив у Львові в 1925–1928 рр., дізнаємося з фрагмента його листа, датованого 1927 р., до редактора видання. І. Калинович повідомляє, що, виконуючи обіцянку, дану на загальному з'їзді «Просвіти», посилає дві новинки. Дописи І. Калинович просив помістити в одному з найближчих номерів журналу [16, арк. 1]. Цей лист також дає підставу зробити припущення, що, попри співпрацю

І. Калиновича з лівими, прорадянськими організаціями, він все ще підтримував стосунки з Товариством «Просвіта». Ще одним аргументом, який підтверджує це припущення, є лист, написаний в 1927 р. Товариством «Просвіта» в Дубно. Рада товариства повідомляє І. Калиновича, що від 16 червня організує в місті Дубно кооперативно-просвітянські курси, серед предметів яких є і бібліотекознавство, тому просить його взяти участь у цих курсах як викладача бібліотекознавства [25]. Для викладання цього курсу І. Калиновича було обрано не випадково, адже він був не лише знаним бібліографом, а й одним із провідних бібліотекознавців і книгознавців Західної України. Як відомий книгознавець, І. Калинович брав участь у Міжнародному з'їзді бібліотекарів і книголюбів у Празі в 1926 р.

Незважаючи на великий обсяг наукової та бібліографічної роботи, І. Калинович знаходить час і для громадської діяльності, зокрема допомагає Українському краювому товариству опіки над інвалідами. У листі, датованому 1927 р., голова товариства Т. Мартинець просив науковця посприяти відродженню філії Українського краювого товариства опіки над інвалідами, залучити до співпраці старих членів і використати будь-яку можливість для збору коштів на шпиталь для інвалідів [29].

У другій половині 1927 р. І. Калинович переїздить до Львова. На жаль, розгорнути громадську та наукову діяльність у новому оточенні йому не вдалося — 12 листопада бібліограф помер у Львові. Незважаючи на короткий життєвий шлях, І. Калинович залишив по собі величезну бібліографічну спадщину, що відтворює різні ділянки українознавства. У своїх бібліографічних працях він висвітлював найважливішу проблематику, надаючи їм фаховості й значущості. Вміщував роботи у «Записках НТШ» (Львів), часописах «Україна» (Київ), «Бібліотечний порадник» (Львів), «Книга» (Відень), «Книжка» (Станіславів), у виданнях «Просвіти», в інших виданнях та як самостійні праці. Однак більшість зібраних матеріалів так і залишилися в рукописному вигляді.

Наукові зацікавлення І. Калиновича тісно перепліталися з культурною та громадською діяльністю. Він співпрацював з багатьма українськими організаціями та установами, зокрема Науковим товариством імені Шевченка у Львові, Товариством «Просвіта», Українським науковим інститутом книгознавства у Києві.

Розкриття діяльності українського бібліографа І. Калиновича на основі матеріалів особистого архіву, які зберігаються у відділі рукописів ЛННБ України ім. В. Стефаника, а саме його зв'язків з українськими організаціями і установами, сприяє формуванню цілісної картини української історіографії. Вивчення наукової та громадсько-культурної діяльності І. Калиновича залишається актуальним і сьогодні.

1. *Вальо М.* Іван Калинович : життя і діяльність / *Марія Вальо* // Записки Наукового товариства імені Шевченка. — Львів, 2003. — Т. 246 : Праці філологічної секції. — С. 509-522.
2. *Гуменюк М.* Бібліографічна діяльність І. Калиновича / *М. Гуменюк* // Жовтень. — 1960. — № 6. — С. 152-157.
3. *Гуменюк М.* Трудівник на ниві української бібліографії / *М. Гуменюк* // Жовтень. — 1970. — № 9. — С. 110.
4. *Дорошенко В.* Іван Калинович : [некролог] / *В. Дорошенко* // Бібліологічні вісті. — 1927. — № 4. — С. 99-104. — (Пам'яті згаслих).
5. *Льницька Л. І.* М. Грушевський і становлення українознавчої бібліографії в Науковому товаристві ім. Шевченка у Львові / *Л. І. Льницька* // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника : [зб. наук. праць]. — Львів, 1998. — Вип. 6. — С. 47-53.
6. *Льницька Л. І.* Спогад дочки І. Т. Калиновича про батька / *Л. І. Льницька* // Збірник праць і матеріалів на пошану Лариси Іванівни Крушельницької / НАН України, Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника ; [редкол.: *М. М. Романюк* (відп. ред.) та ін.]. — Львів, 1998. — С. 309-314.
7. *Льницька Л. І.* Українознавча бібліографія в Науковому товаристві ім. Шевченка у Львові (1885–1939). Друковані й архівні матеріали / *Л. І. Льницька* // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника : [зб. наук. праць]. — Львів, 1994. — Вип. 4. — С. 165-183.
8. Інвентарний опис особистого архіву Івана Калиновича / опрацюв. архіву: *Є. Гуменюк, М. Баран, Я. Сенік* ; наук. ред.: *О. Дзьобан, Я. Сенік* ; відп. за вип. *О. Дзьобан* ; НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, Відділ рукописів. — Львів : [б. в.], 1998. — 210, [1] с.
9. *Калинець І.* Упорядкування документальних матеріалів особистого фонду І. Т. Калиновича / *І. Калинець, О. Куц* // Архіви України. — 1971. — № 1. — С. 52-58.
10. *Кусий Л.* «Світ Дитини» / *Л. Кусий* // Українські часописи Львова, 1848-1939 : [історико-бібліографічне дослідження] / *М. М. Романюк, М. В. Галушко*. — Львів : Світ, 2001. — Т. 2 : (1901–1919). — С. 646-655.
11. Лист Адміністрації журналу «Літературно-науковий вістник» до І. Калиновича. Львів, 14.04.1924 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 261. — 1 арк.

12. Лист Артистичної горстки і пресової квартири УСС до І. Калиновича. [Б. м., б. д.] // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 263. — 1 арк.
13. Лист Видавництва «Червона Калина» до І. Калиновича. Львів, 10.10.1924 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 267. — 1 арк.
14. Лист І. Калиновича до видавництва «Український громадський видавничий фонд» у Празі. [Чернетка]. Золочів, [жовт.] 1926 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 302. — 2 арк.
15. Лист І. Калиновича до видавництва Українського університету у Празі: [фрагмент, чернетка]. Золочів, 26.10.1926 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 303. — 1 арк.
16. Лист І. Калиновича до редактора журналу «Світло» (Львів). Золочів, 10.01.1927 р.: [фрагмент] // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 304. — 2 арк.
17. Лист І. Калиновича до редакції журналу «Світ Дитини» (Львів). Відень, 30.11.1921 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 305. — 1 арк.
18. Лист І. Калиновича до управи книгарні «Відбудова» в Здолбуневі: [фрагмент, чернетка]. Золочів, 20.11.1923 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 307. — 1 арк.
19. Лист Книгарні НТШ до І. Калиновича. Львів, 27.04.1925 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 272. — 1 арк.
20. Лист Коша УСС до І. Калиновича. [Б. м.] 27.03.1917 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 271. — 1 арк.
21. Лист Посольства УНР у Відні до І. Калиновича. Відень, 3.06.1921 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 276. — 1 арк.
22. Лист Редакції газети «Буковина» до І. Калиновича. Чернівці, [б. д., 1916 р.] // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 277. — 1 арк.
23. Лист Спілки студентів-українців в Німеччині до [І. Калиновича]. Берлін, 20.06.1921 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 282. — 1 арк.
24. Лист Товариства «Освіта» в Тарнові до І. Калиновича. Тарнів, [б. д.] 1922 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 284. — 1 арк.



25. Лист Товариства «Просвіта» у Дубно до І. Калиновича. Дубно, 2.06.1927 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 286. — 1 арк.
26. Лист Товариства «Просвіта» у Львові до І. Калиновича. Львів, 9.[08.]1926 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 285. — 1 арк.
27. Лист Українського громадського видавничого фонду до І. Калиновича. Прага, 12.11.1926 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 294. — 1 арк.
28. Лист Українського громадського комітету в ЧСР до І. Калиновича. Прага, 1.01.1924 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 295. — 1 арк.
29. Лист Українського краєвого товариства опіки над інвалідами до І. Калиновича. Львів, 2.05.1927 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 291. — 1 арк.
30. Лист Української книгарні в Едмонтоні до І. Калиновича. Едмонтон, 23.03.1925 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 288. — 1 арк.
31. Лист Української мистецької накладні «У.-М.-НА» у Відні до І. Калиновича. Відень, 15.12.1924 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 290. — 1 арк. — (Додано: список видань, 2 арк.).
32. Листи Адміністрації газети «Новий час» до І. Калиновича. Львів, 1925 р. і б. д. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 260. — 2 арк.
33. Листи Видавничого товариства «Чайка» до І. Калиновича. Відень, 1922–1925 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 268. — 8 арк.
34. Листи І. Калиновича до [правління «Союзу визволення України»]. Борислав, 1917 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 306. — 4 арк.
35. Листи Книгарні «Українського базару» в Стрию до І. Калиновича. Стрий, 1924 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 273. — 2 арк.
36. Листи Українського наукового інституту книгознавства до І. Калиновича. Київ, 1924, 1925 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 296. — 2 арк.
37. Листи Українського педагогічного товариства до І. Калиновича. Львів, 1924, 1926 рр.; Золочів, 1927 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 292. — 5 арк.

38. Листи Українського театру у Львові до І. Калиновича. Львів, 1924 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 297. — 2 арк.
39. Листи Українського товариства допомоги емігрантам з України до І. Калиновича. Львів, 1924–1926 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 293. — 5 арк.
40. Листи Української книгарні «Відбудова» до І. Калиновича. Здолбунів, 1924 р. і б. д. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 287. — 2 арк.
41. Листи Української книжкової палати до І. Калиновича. Харків, 1927 р. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 289. — 2 арк.
42. Листи Читальні товариства «Просвіта» до І. Калиновича. Вижні Верещки, 1924, 1925 рр. // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 57 (І. Калинович), од. зб. 298. — 2 арк.
43. *Литвин М.* Історія галицького стрілецтва : [монографія] / *М. Литвин, К. Науменко.* — Львів, 1990. — С 33-34.
44. *Патер І.* Союз визволення України : проблеми державності і соборності : [монографія] / *Іван Патер* ; НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. — Львів, 2000. — С. 73-109.
45. *Рибчинська Н.* Видавнича діяльність Бібліографічної комісії НТШ у галузі ретроспективної українознавчої бібліографії (1909–1939) / *Наталія Рибчинська* // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника : [зб. наук. праць]. — Львів, 2004. — Вип. 12. — С. 141-164.
46. *Рибчинська Н. А.* «Книжка» (1921–1923) : історико-книгознавчий аспект / *Н. А. Рибчинська* // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника : [зб. наук. праць]. — Львів, 2000. — Вип. 7/8. — С. 121-135.
47. *Романюк М. М.* Буковина / *М. М. Романюк, М. В. Галушко* // Українські часописи Північної Буковини (1870–1940) : іст.-бібліогр. дослідж. / *М. М. Романюк, М. В. Галушко.* — Львів : [Фенікс], 1999. — С. 148-156.
48. *Сеник Я.* Калинович Іван Титович / *Я. Сеник* // Українська журналістика в іменах / за ред. *М. М. Романюка.* — Львів, 1994. — Вип. 1. — С. 85-87.
49. *Сеник Я. П.* Бібліографія періодики в архіві Івана Калиновича / *Я. П. Сеник* // Теоретичні та організаційні проблеми формування репертуару української книги та періодики : доп. та повідомл. наук. конф., Львів, 25-26 серп. 1995 р. / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника. — Львів, 1996. — С. 452-461.